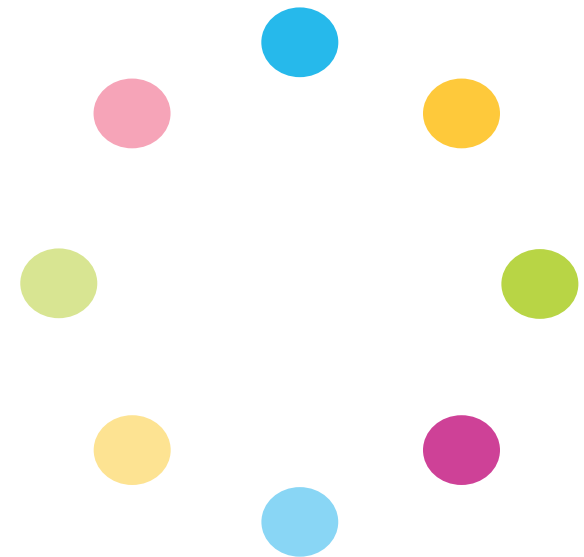

UNA PROPOSTA D'AVALUACIÓ DE L'EDUCACIÓ PER AL DESENVOLUPAMENT

EL TRACTAMENT DEL CONSUM RESPONSABLE COM A EXEMPLE

Comissió pedagògica
XECMón
Setembre 2011

Títol: *Una proposta d'avaluació de l'educació per al desenvolupament. El tractament del consum responsable com a exemple.*

Membres integrants del grup:

Benjamí Moliné: mestre de l'Escola Jungfrau de Badalona i membre de la Comissió Pedagògica de XECMón.

Joan Bonals: membre de l'EAP Berguedà i de la Comissió Pedagògica de XECMón.

María Fernández: representant de l'ONG Alternativa 3 de Terrassa, que treballa el comerç just en xarxa amb escoles de Catalunya.

Luz Monsalve: representant de IDEAS, membre fundador de la CECJ (Coordinadora Estatal de Comerç Justo) i d'altres entitats i fòrums, així com iniciatives i xarxes relacionades amb el comerç just a nivell nacional, europeu o internacional.

Disseny i maquetació: **xavisert**

INDEX

1 JUSTIFICACIÓ

2 ALUMNAT

Graella de programació 2.1

Proposta didàctica 2.2

Proposta d'autoavaluació 2.3

3 EQUIP DOCENT

Objectius 3.1

Proposta d'autoavaluació 3.2

4 COMUNITAT EDUCATIVA. AGENTS EDUCATIUS EXTERNS

Objectius 4.1

Proposta d'autoavaluació 4.2

1 JUSTIFICACIÓ

Entenem l'Educació per al Desenvolupament, EPD, com un procés que, a través del coneixement i l'anàlisi crítica de la realitat, genera reflexions, actituds i accions en les persones, convertint-les en subjectes responsables i actius vers l'objectiu de construir una societat civil compromesa amb la solidaritat i la justícia. Una solidaritat entesa com a corresponsabilitat en el desenvolupament i en la transformació d'estructures i relacions injustes. Una societat civil compromesa, les demandes de la qual s'han de tenir en compte a l'hora de prendre decisions polítiques.

Formarien part d'aquesta idea integradora i transversal d'EPD, entre altres, les anomenades educacions per la pau, els drets humans i la justícia, la diversitat, la interculturalitat, la perspectiva de gènere, el consum responsable i el comerç just. Àmbits temàtics que comparteixen tots ells la incorporació de la idea de compromís per a la transformació de les estructures socials, econòmiques i polítiques, i que sovint s'han tractat de manera parcial i independent, o des d'una perspectiva excessivament academicista.

En aquest sentit, no hem d'oblidar que l'objectiu final de l'EPD ha de ser, més enllà de la comprensió dels fets i de l'adquisició de coneixement, la posada en crisi de la nostra escala de valors i l'anàlisi crítica dels models que ens imposa la societat on vivim, factors aquests que hauran de predisposar la nostra voluntat cap a una actitud de canvi, d'implementació d'estratègies per crear actituds, comportaments i, en definitiva, compromís personal i col·lectiu.

Consolidada en els darrers anys la idea que l'EPD ha de formar part troncal del currículum del nostre alumnat i impregnar transversalment totes les àrees, nivells i etapes educatives, tant des del món de la docència com des de l'àmbit de la cooperació, ens plantegem ara com avaluar els resultats d'aquesta pràctica educativa que volem transformadora.

En aquesta línia, aquest document sorgeix com a resultat de plantejar-nos, des d'un punt de vista global, una proposta d'avaluació de l'EPD que esdevingui pràctica i transformadora. A partir de les reflexions que generi i del diagnòstic que ens ofereixi, ens permetrà modificar, ajustar o mantenir els objectius que ens proposem, pensant no només en clau d'alumnat, sinó de cada un dels estaments que conformen el centre educatiu i de la comunitat educativa entesa com un tot.

En aquest sentit, pretén estimular la reflexió crítica des dels diferents estaments de la comunitat educativa, subratllant especialment aquells aspectes avaluadors que analitzen **la tasca dels docents**, individualment i en relació al seu alumnat, i **la tasca del claustre** en allò que anomenem línia d'escola. Pretén, alhora, donar especial rellevància a les estratègies i als comportaments, en la mesura que resulten bons indicadors de la interiorització d'uns valors determinats i del grau de compromís que comporta aquesta presa de consciència.

Hem decidit formular la nostra proposta començant pel **consum responsable** i **el comerç just**, perquè ens sembla un tema molt vivencial, ben acotat i que ofereix moltes possibilitats de treball, ja des de l'etapa d'Educació Infantil. Un tema de fàcil encaix en les programacions sobre el que, en general, els currículums mostren una certa sensibilitat, que facilita el treball interdisciplinari i la transversalitat. Un tema, en definitiva, sobre el que tots plegats tenim una certa pràctica educativa, a la vegada que suscita un ampli consens de compromís.

Aquest document ha estat elaborat amb la intenció de donar una visió tan àmplia com sigui possible dels continguts susceptibles de ser treballats sobre el tema. Per tant, quan s'apliqui serà imprescindible fer:

- **Una reducció dels continguts.**
- **Una adequació en funció del nivell, cicle o etapa, dels objectius que volem prioritzar, de la perspectiva des d'on hi arribem i, per tant, d'aquells aspectes que volem focalitzar, i, finalment, de la pràctica que tingui el col·lectiu en aquest tipus de treball.**
- **Una seqüenciació dels passos a seguir i una mecànica per avaluar.**

En aquesta línia presentem una proposta d'unitat de programació que subratlla la idea de fer camí junts, mestres i alumnes, compartint objectius; la idea d'implicació del conjunt de la comunitat educativa i, especialment, la idea d'avaluació i d'autoavaluació, entesa no com a producte final d'una tasca, sinó com a motor de canvi que genera noves iniciatives transformadores. Finalment, l'estructura que presenta és perfectament aplicable a altres temes que ens plantejem treballar en el camp del comerç just, posem per cas, o en qualsevol altra temàtica que impliqui l'EPD.

Graella de programació 2.1

Objectius	Continguts	Concreció de cada competència bàsica	Criteris d'avaluació	Activitats d'ensenyament d'aprenentatge i d'avaluació

Objectius	Continguts	Concreció de cada competència bàsica	Criteris d'avaluació	Activitats d'ensenyament d'aprenentatge i d'avaluació
<p>Entendre els conceptes i efectes d'ús i malbaratament de recursos.</p> <ul style="list-style-type: none"> Donar valor a aquests consumibles bàsics i actuar en consciència. 	<p>Competència comunicativa lingüística i audiovisual.</p> <ul style="list-style-type: none"> Expressar les idees, escoltar les dels altres, participar activament en assemblees, debats i grups de treball. Seleccionar, organitzar, comunicar i compartir la informació per escrit, fent ús dels suports audiovisuals i digitals adequats al seu nivell. 	<ul style="list-style-type: none"> Diferències entre el concepte d'ús i el concepte de malbaratament de recursos. Diferències entre necessitats reals d'ús i malbaratament en els consumibles bàsics: aigua, electricitat, paper, calefacció. Conceptes de reduir, reutilitzar, reciclar. Responsabilitat en el consum. Ser conscients amb els sabers. Hàbits de consum responsable personals i col·lectius. Concepte d'envàs ecològic i de producte ecològic. Conceptes de necessari, imprescindible i necessari. El valor de la contenció en la despesa. El valor de compartir entre companys i companyes. Estratègies de compartir. Criteris equitatius de repartició. Els pactes en les normes. Relació entre volum de recursos, població i distribució de recursos. 	<p>Distingir entre els conceptes d'ús, necessitat i malbaratament de recursos.</p> <ul style="list-style-type: none"> Mostrar coherència entre el saber incorporat conceptualment i les actituds de vida quotidiana. Participar en el debat per determinar l'ús adequat dels recursos col·lectius. 	<ul style="list-style-type: none"> Estratègies de compartir: "ara tu, ara jo" "ara li toca a l'un, ara li toca a l'altra". Repartir seguint un ordre equitatiu. Fer tornos. Consensuar la forma de compartir: per ordre de llista... Pactar les normes. Identificar quan hi ha una despesa de llum, aigua, calefacció, paper... innecessària, i quan resulta excessiva. Aigua: mig tancar l'aixeta, evitar de tibar la cadena del WC si no cal, modificar (o demanar que es modifiquin) els mecanismes dels dispensadors d'aigua, rentar-se les mans més d'una persona a l'hora amb el mateix cop, no regar l'hort si ha plogut... Quantificar els litres o el percentatge d'estalvi. Interpretar les factures d'aigua com a referència.
<p>Entendre els conceptes i les conseqüències de reduir, reutilitzar i reciclar.</p> <ul style="list-style-type: none"> Adquirir i practicar estratègies de consum responsable i manifestar actituds responsables i respectuoses amb el medi ambient. 	<p>Competència artística i cultural.</p> <ul style="list-style-type: none"> Conèixer i valorar les cultures diferents a la nostra i respectar la identitat de l'altre com a camí per respectar els seus drets 	This content is merged into the previous row's cell for better readability and to match the image	<p>Entendre i argumentar els conceptes de reduir, reutilitzar, reciclar; envàs ecològic i de producte ecològic; imprescindible, necessari i superficial.</p> <ul style="list-style-type: none"> Aplicar aquests sabers a la pràctica de vida escolar i personal, exercitant la contenció en la despesa, en relació als consumibles bàsics col·lectius: aigua, electricitat, paper, calefacció, i personals: embolcalls dels esmorzars, material fungible, roba..., reciclant, mantenint l'entorn net, participant activament en campanyes escolars i ciutadanes de cura del medi ambient... 	This content is merged into the previous row's cell for better readability and to match the image

Objectius	Continguts	Concreció de cada competència bàsica	Criteris d'avaluació	Activitats d'ensenyament d'aprenentatge i d'avaluació
<p>Tenir cura del material personal, col·lectiu, fungible, didàctic i lúdic de l'aula i del centre. Repartir equitativament el material disponible dins i fora de l'aula. Desenvolupar estratègies d'escoltar, compartir, respectar, cooperar.</p>	<p>Tractament de la informació i competència digital:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Servir-se dels mitjans audiovisuals i informàtics al seu abast per: accedir a les fonts de coneixement, destriar i seleccionar la informació. • Tractar la informació per organitzar-la i presentar-la en el format més adequat als continguts. • Contrastar les informacions i les fonts i, de manera especial, aquelles que provenen del llenguatge publicitari. 	<ul style="list-style-type: none"> • Concepte de producte local. Conveniència i avantatges de consumir productes locals. • Concepte de global. Conseqüències del malbaratament de recursos en una part del món, respecte a la Terra pensada com a unitat. Revisió de les nostres actituds locals en funció de les seves repercussions a nivell global. • Efectes del consum innecessari i, per tant, excessiu a nivell local i global. • Concepte de consens. Actituds que afavoreixen el consens. • Concepte de límits socials. El respecte als límits socials. • Concepte de comerç just i de comerç de proximitat. • Altres formes de comerciar: cooperatives de consum, mercats i associacions d'intercanvi, i tendes de segona mà. • Anàlisi crítica dels continguts publicitaris, que ens porti a triar opcions de consum responsable. 	<p>Entendre el concepte de consens. Mostrar disposició a pactar i a acceptar les decisions preses democràticament. Mostrar predisposició a compartir dins i fora de l'aula: Participar en els àmbits de discussió, de presa de decisions i d'avaluació dels processos en marxa, orientats a la millora de les actituds individuals i col·lectives respecte al medi ambient, el consum responsable i el comerç just.</p> <p>Diferenciar entre hàbits de consum racional i malbaratament.</p> <p>Mostrar capacitat autocrítica.</p> <p>Entendre el concepte de consens. Mostrar disposició a pactar i a acceptar les decisions preses democràticament. Mostrar predisposició a compartir dins i fora de l'aula: Participar en els àmbits de discussió, de presa de decisions i d'avaluació dels processos en marxa, orientats a la millora de les actituds individuals i col·lectives respecte al medi ambient, el consum responsable i el comerç just.</p> <p>Diferenciar entre hàbits de consum racional i malbaratament.</p> <p>Mostrar capacitat autocrítica.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Electricitat: tancar llums quan sortim de l'aula o quan hi ha prou llum natural; apagar aparells innecessaris. • Quantificar el percentatge d'estalvi. Interpretar les factures com a referència. • Paper: exhaurir les possibilitats d'ús dels fulls, pensar què volem fer i com abans de començar. Usar el paper higiènic necessari. Evitar impressions innecessàries. • Quantificar la reducció de volums de paper, de paper reciclat i de paper higiènic. • Portar els esmorzars en recipients reutilitzables. • Portar registres sistemàtics que ens ajudin a quantificar l'estalvi. • Valorar l'impacte de la comissió d'alumnes que gestiona el seguiment del consum d'aigua, electricitat, paper i calefacció.
<p>Participar activament amb l'escola i la família en els processos d'elecció, compra i consum.</p>	<p>Competència matemàtica:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Analitzar, interpretar i expressar dades des del punt de vista quantitatiu i espacial, referents a consums, distribució de la riquesa, percentatges...Elaborar informació a través d'eines matemàtiques: mapes, gràfics, taules estadístiques... • Interpretar aquesta informació matemàtica, iniciar processos de raonament amb voluntat d'arribar a conclusions i resoldre problemes. 			

Objectius	Continguts	Concreció de cada competència bàsica	Criteris d'avaluació	Activitats d'ensenyament d'aprenentatge i d'avaluació
Diferenciar els conceptes de consens i de límits socials; ser capaç de respectar-los i de practicar-los	<p>Competència d'aprendre a aprendre:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mostrar iniciativa i un cert grau d'autonomia. • Participar a l'organització del treball col·lectiu, mostrar capacitat de relació i de cooperació. • Utilitzar recursos, introduir tècniques i pensar estratègies per millorar el treball personal i col·lectiu. • Mostrar esperit crític i capacitat d'autoavaluació 	<ul style="list-style-type: none"> • Comprensió i elaboració de gràfics, taules estadístiques i altres recursos per estructurar, quantificar i comunicar la informació. • Resolució de problemes relacionats amb el medi ambient, el comerç just i el consum responsable. • Redacció dels continguts a difondre i adaptació de les comunicacions a les característiques dels mitjans: canals de ràdio i TV locals, revistes en paper i digitals, webs, xarxes socials, conferències. • Concepte de banca ètica. 	<p>Entendre el concepte de límits socials aplicat als recursos disponibles i al seu ús democràtic. Acceptar i respectar aquests límits i manifestar una actitud responsable i conseqüent, tant a nivell relacional com d'ús i consum.</p> <p>Entendre i argumentar la conveniència i els avantatges de consumir productes locals: Conèixer el codi ètic del comerç just.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Comportar-se en base a un "consum responsable" en els jocs de classe: no acaparar-los més enllà de l'equilibri d'ús per a totes i tots. • Tenir cura del material de l'aula i del centre, entenent que és de tots i totes. • Compartir ordinadors de manera equitativa i justa. • Respectar el temps d'ús del material lúdic de totes i tots. • Repartir equitativament el material disponible. • Col·laborar en les tasques del centre relacionades amb el medi: regar, tenir cura de l'hort, tenir cura dels espais comuns oberts, respectar els arbres i plantes, posar cartells que n'indiquin el nom i la procedència, i que en fomentin el respecte.
Conèixer altres criteris d'intercanvi i formes de comerciar. Adquirir i practicar estratègies de comerç just.	<p>Competència d'autonomia i iniciativa personal:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mostrar capacitat de diàleg. • Manifestar voluntat de consens, respectar els límits socials i els pactes establerts democràticament, des de l'empatia i l'assertivitat. Participar activament en la presa de decisions. • Organitzar-se i treballar cooperativament. • Practicar l'autocrítica. 			

Objectius	Continguts	Concreció de cada competència bàsica	Criteris d'avaluació	Activitats d'ensenyament d'aprenentatge i d'avaluació
<p>Entendre el planeta com la casa comuna, de recursos limitats que cal compartir i gestionar bé. Aprendre a relativitzar la nostra posició en el conjunt.</p>	<p>Competència en el coneixement i la interacció amb el món físic:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Saber relacionar les característiques de l'espai físic i les activitats humanes que s'hi desenvolupen. A nivell local i a nivell global. • Saber interactuar amb l'entorn més proper. Fer un ús racional dels recursos, tenir cura del medi ambient, practicar un consum responsable i protegir la salut pròpia i la dels altres. • Demostrar sensibilitat respecte a la importància que tots els ésser humans es beneficiïn del desenvolupament, de la conservació de recursos, de la diversitat natural i de la idea de solidaritat global i intergeneracional aplicada a aquesta qüestió. 		<p>Argumentar les relacions causa efecte que generen els nostres comportaments a nivell global: Entendre que cal compartir els recursos del planeta de forma igualitària i justa.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Interioritzar les preguntes bàsiques que ens hem de fer com a consumidors en base a un consum responsable per així entendre i saber explicar els principis bàsics del comerç just. • Interpretar i destriar els continguts d'un anunci publicitari. • Llegir i interpretar les etiquetes dels productes i els seus codis. • Avaluar els impactes de les mobilitzacions d'alumnat per a fer demandes a l'ajuntament o a altres organismes sobre el consum responsable. • Avaluar l'activitat difusora dels sabers adquirits per l'alumnat i de les seves intencions i accions realitzades, a través de la ràdio, revistes digitals, pàgines web, conferències i altres canals de difusió.

Objectius	Continguts	Concreció de cada competència bàsica	Criteris d'avaluació	Activitats d'ensenyament d'aprenentatge i d'avaluació
<p>Conèixer i comparar dades referents al volum i distribució de recursos, i a la quantitat de població, tant localment com a nivell global. Establir relacions i inferir propostes de canvi. Aplicar aquest criteri en la pràctica de vida: prendre decisions, triar comportaments, adquirir compromisos, responsabilitzar-se de les eleccions i decisions preses, revisar comportaments per millorar.</p> <p>Desenvolupar una actitud crítica davant el bombardeig publicitari i adquirir l'hàbit de llegir la informació que acompanya els productes de consum per actuar en conseqüència.</p> <p>Organitzar la informació i difondre els sabers adquirits, les propostes i les accions realitzades a través dels canals de difusió al seu abast.</p> <p>Saber expressar demandes a l'ajuntament i altres organismes sobre el consum responsable.</p>	<p>Competència social i ciutadana:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tenir consciència de grup. • Comprendre la realitat social. Entendre els mecanismes que generen desigualtat. • Conviure i participar en els diferents àmbits relacionals assumint les regles del joc democràtic. • Adquirir criteri propi en relació a la nostra posició en el món i els drets i deures que se'n deriven. • Aplicar aquest criteri en la pràctica de vida: prendre decisions, triar comportaments, adquirir compromisos, responsabilitzar-se de les eleccions i decisions preses, revisar comportaments per millorar. 		<p>Entendre l'exagerat desequilibri que es dona entre població i repartiment de recursos: Cercar i seleccionar informació, interpretar dades estadístiques, relacionar i treure conclusions. Formular hipòtesis senzilles conseqüents amb la idea de transformació del model analitzat.</p> <p>Mostrar capacitat d'anàlisi de les propostes publicitàries. Saber destriar la informació de la fantasia, o la falsedat. Detectar els missatges consumistes: Aplicar aquesta capacitat en el moment de triar un producte.</p> <p>Tractar la informació per així quantificar-la, estructurar-la tot utilitzant recursos matemàtics i estadístics.</p> <p>Documentar i comunicar els sabers, els compromisos, els objectius assolits i les propostes de futur, fent ús de les TAC.</p>	

Proposta didàctica 2.2

La proposta de treball a l'aula sobre el consum responsable s'ha de concretar des de cada centre i des de cada aula, però una programació genèrica pot donar idees que la facilitin. Amb la voluntat d'afavorir, per a cada context concret, la programació sobre aquesta temàtica presentem una seqüència d'activitats, a partir de les quals cada centre pot escollir o adaptar-se aquelles que més li convinguin. Hem organitzat la unitat en forma de seqüència, amb un seguit de passos ordenats.

A la **fase inicial** de la unitat el docent comença el treball fent prendre consciència a l'alumnat de l'aula del consum de paper, electricitat, calefacció, aigua... dins el centre, o proposant qualsevol altra entrada significativa des del punt de vista de l'alumnat.

En una **segona fase** l'alumnat es pot abocar a buscar informació sobre la temàtica tractada. En aquesta cerca poden participar-hi els docents, les famílies i altres agents educatius de la comunitat.

En una **tercera fase**, els alumnes i les alumnes organitzen els coneixements adquirits i s'aboquen a documentar i a transformar els hàbits de consum i comportaments, dins els límits possibles, tant els hàbits propis com els del centre en general i els de les persones del seu entorn proper. És el moment de la pràctica d'accions significatives i compromeses en la temàtica, de la transformació conceptual, actitudinal i de comportament.

Finalment, en una **quarta fase**, s'organitza la difusió del procés i dels resultats del seu treball, la planificació de les estratègies per a fer-lo extensible a través de diferents mitjans, la difusió pròpiament dita, que acaba- ran avaluant - i celebrant - els resultats que hagin obtingut de la seva feina reeixida.

No cal dir que aquesta seqüència no s'ha d'entendre en termes rígids ni cronològics. No cal que es passi per totes les fases; algunes es poden invertir i no necessàriament cal que la fase anterior acabi abans d'iniciar la propera.

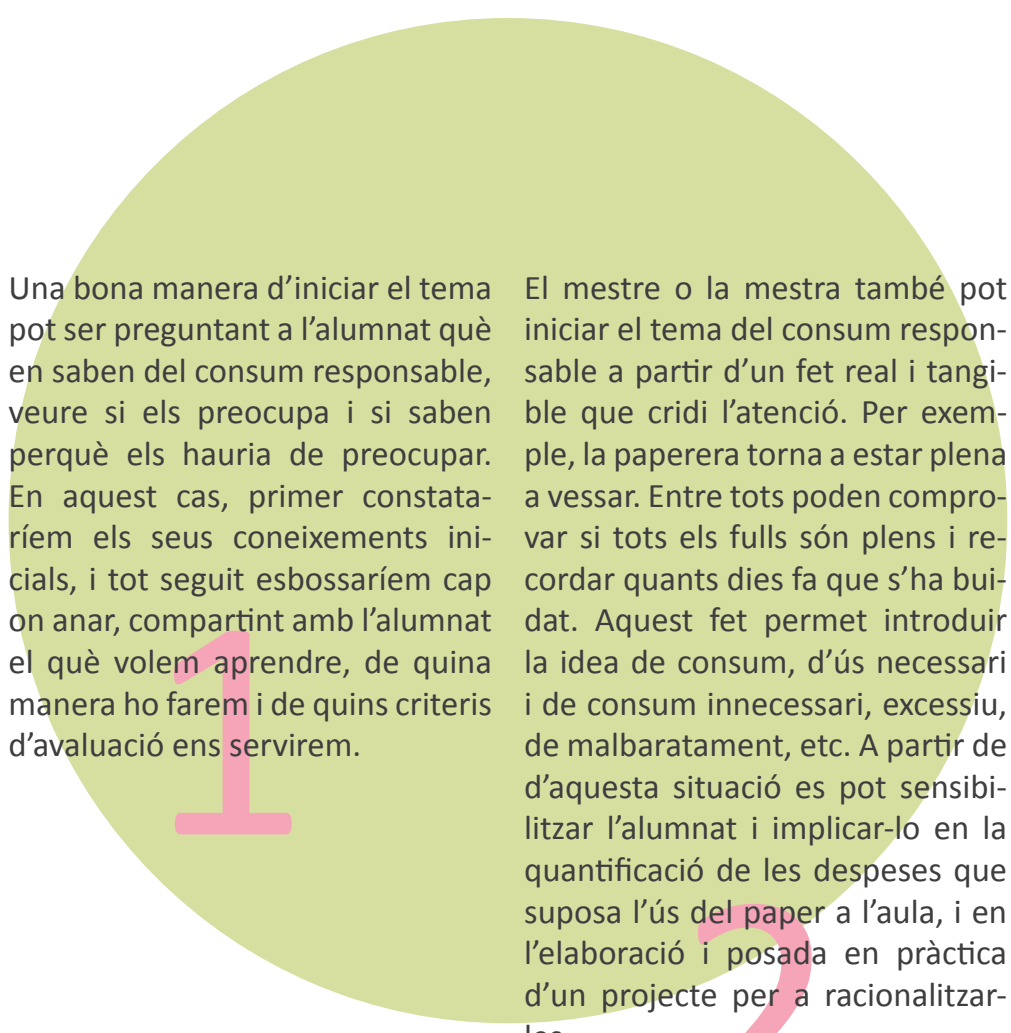
Consideracions sobre la proposta didàctica

Hem emfatitzat un seguit de propostes on l'alumnat té un paper protagonista en l'avaluació del consum, la planificació de les accions a portar a terme, la posada en pràctica de les accions planificades i l'avaluació dels processos i resultats obtinguts.

Entenem que l'avaluació pot ser més útil si és, sobretot, una autoavaluació, protagonitzada pels mateixos alumnes, en assemblea, en petits grups o individualment. D'aquesta manera es trenca l'avaluació tradicional, entesa en termes jeràrquics, en la qual l'adult es posiciona en el lloc del saber avaluador, ubica l'alumnat en el lloc de qui és avaluat i li transmet el resultat de la seva pràctica avaluadora. L'autoavaluació genera, a més, una major implicació de l'alumnat i es pot emprar com a instrument per al seu aprenentatge.

És fonamental arribar a un compromís de claustre entorn d'aquesta temàtica. Igualment convé, no només informar l'AMPA del centre, sinó aconseguir que participi en la reflexió i s'impliqui en el treball. L'AMPA pot organitzar activitats de sensibilització, conferències o donar suport al treball que es porta a terme dins el centre.

Vegem, tot seguit, la proposta:

Una bona manera d'iniciar el tema pot ser preguntant a l'alumnat què en saben del consum responsable, veure si els preocupa i si saben perquè els hauria de preocupar. En aquest cas, primer constataríem els seus coneixements inicials, i tot seguit esbossaríem cap on anar, compartint amb l'alumnat el què volem aprendre, de quina manera ho farem i de quins criteris d'avaluació ens servirem.

1

El mestre o la mestra també pot iniciar el tema del consum responsable a partir d'un fet real i tangible que cridi l'atenció. Per exemple, la paperera torna a estar plena a vessar. Entre tots poden comprovar si tots els fulls són plens i recordar quants dies fa que s'ha buidat. Aquest fet permet introduir la idea de consum, d'ús necessari i de consum innecessari, excessiu, de malbaratament, etc. A partir de d'aquesta situació es pot sensibilitzar l'alumnat i implicar-lo en la quantificació de les despeses que suposa l'ús del paper a l'aula, i en l'elaboració i posada en pràctica d'un projecte per a racionalitzar-les.

2

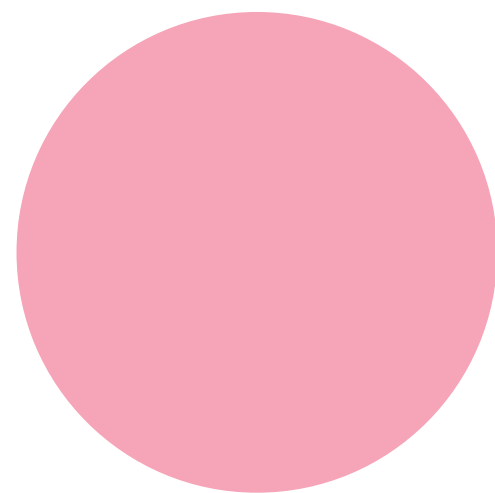
La introducció a la temàtica del consum responsable es pot abordar també a partir del consum d'electricitat, calefacció, aigua, paper d'alumini, etc., que es fa en el centre.

3

Primera fase: introducció

Una altra possibilitat podria ser proposar a l'alumnat de treballar el tema del consum responsable, per a fer-ne un document i emprar-lo per a penjar a la web, a una cartellera del centre, a la revista digital, explicar-lo a la radio local... per aprendre a consumir de manera responsable, sensibilitzar les altres classes, les famílies, l'Ajuntament, les persones del poble o del barri, etc., sobre els hàbits de consum.

4

Segona fase: cerca d'informació sobre consum responsable a partir de les diverses fonts disponibles

Una primera font bàsica pel que fa a la informació és l'anàlisi del consum a la pròpia aula i a la pròpia escola: es pot abocar la classe a mesurar quant paper consumeixen, quants quilos de paper es llencen a la paperera dins l'aula, quants quilos es fan a tot el centre... Això fàcilment permet fer una gràfica de la despesa de paper al centre i elaborar un document explicatiu del consum d'aquest producte. De passada possibilita un treball significatiu de matemàtiques.

Una altra font d'informació pot ser la factura de la llum, de l'aigua, de la calefacció... Permeten quantificar les dades, fer un seguiment del consum i obrir el tema del consum necessari i superflu: quants litres d'aigua es gasten al centre cada mes? Quina és la despesa de la llum?... Alhora, si es treballa en assemblea, es pot parlar de quant temps està cadascú a la dutxa, quants llapis o bolígrafs tenen a l'estoig i quants en necessiten realment; quantes bambes necessiten i quantes en tenen, o quins són els hàbits amb el mòbil. Això permet adonar-se que uns poden fer servir tres vegades més aigua que altres, que esmercen innecessàriament amb utensilis per escriure, roba, calçat... Per tant, es poden posar les condicions perquè siguin els mateixos alumnes qui facin el diagnòstic del consum de l'escola i també d'algunes aspectes del consum a l'àmbit familiar.

Amb una adequada orientació dels docents, l'alumnat pot fer cerques a Internet, en pàgines ben seleccionades, on poden accedir a informacions sobre el consum responsable, amb l'objectiu de convertir aquestes informacions en coneixements organitzats i ben orientats per a prendre consciència i actuar de manera eficaç en la temàtica del consum responsable.

Una altra font d'informació accessible són les mateixes famílies i altres agents de la comunitat: algunes mares o pares que poden estar a ONG que treballin el tema; és possible que altres treballin com a instal·ladors de gas, d'electricitat, d'aigua... Si se'ls demana, moltes vegades poden venir a l'aula a explicar o donar informació sobre el que és la seva especialitat.

En moltes ocasions els mateixos alumnes disposen de coneixements valuosos sobre hàbits de consum i poden fer d'experts: els alumnes i les alumnes que provenen de països amb menys recursos tenen molta informació a donar sobre aquests hàbits i poden facilitar la reflexió sobre allò que és imprescindible, allò que és necessari i allò que és superflu.

Tercera fase: posada en comú, elaboració i documentació dels coneixements adquirits. Disseny i aplicació d'accions transformadores en contextos immediats.

En assemblees de classe l'alumnat pot obrir el tema del consum responsable, posar en comú les informacions que ha recollit i arribar a acords per a estalviar energia i recursos no necessaris. L'alumnat pot decidir què vol fer sobre aquest tema. És possible que s'acordi demanar el rebut de la llum, del combustible de la calefacció, de la despesa d'aigua... fer una gràfica del consum, posar-se uns objectius precisos d'estalvi, fer una campanya a l'escola per racionalitzar la despesa d'aquests recursos, elaborar un pla adequat, portar-lo a terme i avaluar-lo en els terminis fixats.

També en assemblea de classe, és possible acordar de parlar amb l'equip directiu del centre, a través de les delegades i delegats, per a sensibilitzar tot el personal del centre i implicar-lo en la racionalització de les despeses. Poden esbossar una proposta per implicar el personal de la cuina, l'equip de neteja, perquè tinguin cura de la llum, aigua... No és difícil incidir en el consum de paper d'alumini dels esmorzars, canviant-lo per les cermanyoles; o en els dispensadors d'aigua, habituant-se a emprar gerres. En tot cas, en assemblees es poden acordar els objectius pretesos, les mesures per a assolir aquests objectius i la manera d'avaluar els avenços en la transformació dels hàbits de consum. L'alumnat ha de ser capaç d'arribar a un diagnòstic del consum, del qual en surti un programa que puguin aplicar i avaluar.

Es pot organitzar un treball que articuli les assemblees de classe, on es prenen decisions i es fan propostes, i els delegats i delegades, que porten aquestes propostes a l'equip directiu o a l'ajuntament. El centre pot crear una comissió que tingui cura de dinamitzar aquest tema, juntament amb altres de vinculats al desenvolupament i a la sostenibilitat. Aquesta organització pot fer avançar el centre i els diferents agents educatius implicats en aquesta temàtica.

La informació extreta de l'anàlisi de dades del centre sobre el consum, d'Internet i de la resta de fonts disponibles, es pot organitzar en coneixements. Es tracta de documentar, a través d'eines matemàtiques, estadístiques, textos expositius, dibuix... allò que l'alumnat ha anat aprenent sobre consum responsable. Aquest treball obre considerables possibilitats per a l'àrea de llengua, matemàtiques, plàstica o medi.

Quarta fase: difusió de la temàtica i aplicació d'accions transformadores en contextos més amplis

L'alumnat pot convertir-se en un agent de canvi en el consum responsable, no només dins el centre, sinó també cap a les famílies, ajuntaments i la comunitat en general. Una via important és l'ús dels mitjans de difusió disponibles, que alhora donen més sentit al treball de documentació fet a partir de les dades i de les informacions extretes sobre el tema. En aquest sentit es pot emprar la web de l'escola o la revista digital per a penjar les produccions elaborades i invitar les famílies a visitar-la, juntament amb les filles o fills.

En la mateixa línia d'optimitzar la difusió, és possible utilitzar un plafo visible dins el centre per a exposar el projecte de racionalització del consum, amb els objectius pretesos, amb estadístiques i gràfiques que mostrin els avenços que s'estan fent.

La difusió es pot vehicular a través de conferències fetes pels mateixos alumnes. No és difícil portar a terme exposicions sobre treballs valuosos a altres classes, cicles o etapes. Alhora, la preparació de les conferències pot suposar un treball significatiu de matemàtiques, de llengua i d'altres matèries.

Certament, existeixen moltes altres vies que poden facilitar la difusió dels avenços referits al consum: circulars adreçades a les famílies, ajuntaments, entitats del territori, intervencions en televisions locals, en festes i actes que organitza el centre, etc. Cada centre pot seleccionar els canals que tingui més a l'abast i consideri més adequats.

Quan el centre té accés a la ràdio, la temàtica del consum responsable i les experiències realitzades dins el centre poden tenir un gran interès per a ser difoses. Alhora l'alumnat es familiaritza amb aquest mitjà de comunicació i treballa l'expressió oral.

Proposta d'autoavaluació 2.3

L'autoavaluació que proposem cerca la implicació (imprescindible) de l'alumnat en el procés d'autoconeixement i de creixement personal, en la línia d'establir el grau de compromís que va adquirint i la voluntat de millora, de manera que de les reflexions individuals se'n derivi una millora de les interaccions i comportaments del grup.

El model d'autoavaluació que proposem com a exemple és coherent amb els objectius plantejats; però creiem que es podrien dissenyar altres propostes d'autoavaluació en funció del moment que les vulguem implementar i dels objectius d'avaluació que ens proposem. Per exemple, si volem fer balanç (valorar com ha anat el projecte, el grau de satisfacció, les dinàmiques de grup...). D'altra banda, voldríem recordar una obvietat: l'autoavaluació només és un dels molts instruments a favor de l'aprenentatge de l'alumnat. En aquest sentit, remetem al document "Avaluar per aprendre", de Neus Sanmartí, Direcció General de l'Educació Bàsica i el Batxillerat, Departament d'Educació.

Dit això, volem subratllar la importància que donem en aquesta proposta a la reflexió autoavaluadora adreçada a la resta d'estaments que conformem la comunitat escolar, especialment als i a les docents, i al claustre. Quan parlem d'EPD ens referim fonamentalment a promoure la consciència crítica, a reflexionar i posar en crisi la nostra escala de valors, a assumir un cert grau de compromís per al canvi de les estructures i dels comportaments. En aquest sentit, estem convençuts que no es pot "impartir" EPD des de la neutralitat, sigui ideològica, sigui personal.

Els i les docents, i els claustres que conformen, necessàriament han de prendre posicionament en aquest sentit. Primer com a persones, després com a docents que acompanyen processos i que, malgrat ells mateixos, actuen com a models. Seguidament com a claustre que marca la línia d'escola. Només des d'aquest posicionament podrem decidir quins valors volem promoure en el nostre alumnat, quines actituds, quin nivell de compromís i quins comportaments. És evident que en aquest camp treballem plegats, ens formem plegats i ens comprometem plegats.

Amb la finalitat de convertir l'avaluació en un moment d'aprenentatge, entenem que és important tenir en compte el següent:

- **Que es comparteixin els criteris d'avaluació: que l'alumnat sàpiga què i com s'avaluarà. Que hi hagi un retorn dels resultats de l'avaluació. Que es produeixi realment un "feedback" que faciliti una transformació, una millora, una correcció i un canvi d'estratègia.**
- **Que es doni la importància deguda a les estratègies que ens faciliten l'anàlisi: observació, activitats, anotació sistemàtica de dades, conclusions, etc.**
- **Que l'autoavaluació estigui garantida al llarg de tot el procés.**

Per afavorir aquest punt, adjuntem les següents graelles d'autoavaluació per valorar els coneixements previs sobre la matèria i potser, un cop desenvolupades les activitats, per a conèixer el grau d'assoliment dels objectius.

AUTOAVALUACIÓ DE L' ALUMNAT

Sabers, actituds, valors, estratègies i comportaments	Mostra't els teus coneixements escrivint de manera sintètica la resposta a les qüestions	Totalment	Força	Una mica	Gens
Sé distingir entre ús i malbaratament de recursos.	(Quina diferència hi ha?)				
Conec els conceptes de reduir, reutilitzar i reciclar.	(...?)				
Conec la diferència entre imprescindible, necessari i superficial.					
Conec estratègies i practico un ús responsable dels consumibles bàsics (aigua, electricitat, paper...); evito el seu malbaratament.					
Conec els efectes nocius del consum (paper d'alumini...) o del no reciclatge (olis de cuina...) de determinats productes.					
Em poso límits al què vull quan també ho volen els altres.					
Sé esperar el meu torn per a parlar o actuar.					
Estic ben disposat/a a compartir (materials, jocs, eines, recursos) entre els companys/es de l'aula.					
Conec estratègies per repartir de manera equitativa.					
Sé pactar les normes amb les companyes i companys.					

AUTOAVALUACIÓ DE L' ALUMNAT

Sabers, actituds, valors, estratègies i comportaments	Mostra't els teus coneixements escrivint de manera sintètica la resposta a les qüestions	Totalment	Força	Una mica	Gens
Tinc cura del material a l'aula, tant el que és col·lectiu com el personal.					
Acostumo a ser responsable.					
Conec la conveniència de consumir productes locals.					
Conec què és el comerç just.					
Participo en iniciatives a favor del comerç just.					
Reflexiono sobre la necessitat d'allò que vull comprar.					
Entenc l'exagerat desequilibri que es dona entre població i repartiment de recursos.					
Entenc que cal compartir els recursos del planeta de manera equitativa i justa.					
En els productes comercials procuro diferenciar allò que és informació del que és reclam publicitari.					
Participo en la difusió dels coneixements i l'experiència que he adquirit sobre comerç just.					

Qualsevol equip docent ha d'aprendre sobre aquesta temàtica i els seus comportaments han de ser conseqüents amb els coneixements que hagi adquirit. Per tant, també hi ha uns objectius que han d'assolir i unes maneres d'avaluar el seu grau d'adquisició. A continuació exposem els objectius i una proposta per avaluar-los.

Objectius 3.1

- Manifestar predisposició personal i com a equip docent a adquirir els coneixements necessaris referents a continguts, estratègies i comportaments que han de permetre avançar en el tema.
- Participar en el disseny d'una línia d'escola comuna i coherent, que inclogui nivells, cicles i etapes, i els altres estaments de la comunitat educativa.
- Definir l'escala de valors en la que es fonamenta la proposta pedagògica del centre, diferenciant aquells que pertanyen a l'àmbit personal, els que han de guiar l'acció docent, i aquells que volem que els nostres alumnes practiquin i acabin apropiant-se.
- Prendre consciència del nostre paper de model i tenir cura de les nostres actuacions personals i com equip docent pel que fa al consum responsable.
- Promoure el protagonisme de l'alumnat i dels seus òrgans de representació en els processos de diagnosi, de planificació, d'actuació, d'avaluació i de millora.
- Dotar-nos de les estratègies i dels recursos adequats. Compartir els recursos materials i personals de manera equitativa.
- Mantenir una actitud persistent d'avaluació i autoavaluació dels processos de transformació dels hàbits de l'alumnat, dels docents i del centre, i quantificar el grau dels avenços.
- Vetllar per la coherència dels objectius i de la seva aplicació en els diferents àmbits i estaments de la comunitat educativa.

AUTOAVALUACIÓ DELS DOCENTS

Sabers, actituds, valors, estratègies i comportaments	Totalment	Força	Una mica	Gens
Els docents es preocupen per adquirir coneixements (formació, assessoraments...), i preparar i adequar els recursos necessaris.				
Els docents es preocupen de coordinar nivells.				
Els docents valoren la importància del tema i mostren disponibilitat i voluntat d'implicació personal.				
Els docents mostren predisposició a consensuar, amb la resta de membres de l'equip, una escala de valors a treballar amb l'alumnat.				
Els docents mostren la seva predisposició a consensuar i compartir processos, estratègies i objectius amb l'alumnat.				
Els docents pensen i promouen l'aplicació d'estratègies que resultin eficaces.				
Els docents prenen consciència del valor exemplificador de les seves actituds personals i de les seves actituds en funció de la tasca educativa que desenvolupen i actuen en conseqüència.				
Els docents són capaços de modificar conductes i estratègies en funció dels resultats de l'avaluació del procés.				
Els docents es preocupen per mostrar coherència entre les pròpies actituds i les actituds que s'eduquen i es volen promoure entre l'alumnat				
Els docents utilitzen les assemblees de classe, els espais de tutoria, les hores de ciutadania o qualsevol altre espai en funció de les necessitats del moment per avaluar la validesa de les accions, la perseverança en els comportaments, els resultats obtinguts, i pactar correccions, si s'escau.				

AUTOAVALUACIÓ DEL CLAUSTRE

Sabers, actituds, valors, estratègies i comportaments	Totalment	Força	Una mica	Gens
El claustre es preocupa d'adquirir els coneixements necessaris: formació, assessoraments...				
El claustre organitza la gradació i la coherència dels continguts a utilitzar en cicles i etapes.				
El claustre determina la transversalitat d'aquests continguts.				
El claustre manifesta la voluntat de treballar coordinadament sobre el tema, i cerca el consens i el pacte dins de l'equip docent.				
El claustre estableix clarament una prioritització dels valors que es volen treballar a l'escola.				
El claustre estableix clarament una prioritització de mals hàbits i valors negatius que cal reeducar a l'escola.				
El claustre es preocupa de seleccionar recursos adequats sobre el tema.				
El claustre organitza la coordinació entre cicles i etapes i promou la coherència d'estratègies a utilitzar.				
El claustre mostra la seva predisposició a compartir i consensuar objectius, processos, estratègies i avaluació amb l'alumnat.				
El claustre utilitza les assemblees de classe i l'assemblea de representants d'alumnes del centre per fomentar el compromís de l'alumnat pel que fa al consum responsable.				

AUTOAVALUACIÓ DEL CLAUSTRE

Sabers, actituds, valors, estratègies i comportaments	Totalment	Força	Una mica	Gens
El claustre es preocupa de consultar, observar, compartir i enriquir-se amb experiències d'altres centres.				
Els membres del claustre prenen consciència del valor exemplificador de les seves actituds personals i de les seves actituds en funció de la tasca educativa que desenvolupen i actuen en conseqüència.				
Els membres del claustre es mostren coherents i perseverants en el foment dels valors i en l'aplicació de les estratègies acordades en relació a l'alumnat.				
A l'escola queden ben especificats els compromisos de reducció de consums, reciclatge, reutilització, etc., que s'apliquen individualment i col·lectivament.				
L'alumnat, per mitjà dels seus òrgans participatius, efectua de manera sistemàtica una avaluació dels resultats obtinguts i s'assessora degudament a l'hora de modificar estratègies.				
El claustre efectua, de manera sistemàtica, una avaluació dels resultats obtinguts i és capaç de modificar estratègies, si cal.				

4 COMUNITAT EDUCATIVA. AGENTS EDUCATIUS EXTERNS

Igual que els claustres, els diferents agents educatius de cada comunitat han d'avançar en l'adquisició de sabers sobre consum responsable, en el canvi d'actituds i valors que suposa, i han de transformar hàbits i comportaments referits a aquesta temàtica. També es poden determinar uns objectius a d'assolir i unes maneres d'avaluar-ne el seu grau d'adquisició. Tot seguit exposem una proposta d'objectius i d'avaluació.

- Incorporar la temàtica del consum responsable i del comerç just en el PEC per subratllar-ne el compromís institucional.
- Mostrar predisposició a implicar-se i a generar una actitud coherent pel que fa al consum responsable al centre. Mostrar predisposició a coordinar-se amb l'equip docent per marcar els objectius, consensuar prioritats i garantir la coherència de les accions i els comportaments.
- Generar estratègies de socialització i estalvi. Actuar en base a un criteri de distribució equitativa i raonablement continguda dels recursos limitats. Emprar instruments d'avaluació quantitativa i qualitativa dels resultats obtinguts amb l'aplicació d'aquestes estratègies.
- Informar, sensibilitzar i dinamitzar les famílies per fomentar la seva participació en el centre i el seu compromís de coherència des de casa.
- Fomentar la participació del centre en aquelles iniciatives ciutadanes pel consum responsable i el comerç just promogudes per entitats, altres AMPA i administracions locals. Difondre la informació i els programes promoguts des de les entitats especialitzades i les administracions.

Objectius 4.1

Proposta d'autoavaluació 4.2

AUTOAVALUACIÓ DE LES FAMÍLIES I DE L' AMPA

Sabers, actituds, valors, estratègies i comportaments	Totalment	Força	Una mica	Gens
Les famílies mostren predisposició a millorar la seva formació pel que fa al consum responsable.				
L'AMPA promou la formació de les famílies en consum responsable.				
Les famílies mostren predisposició a harmonitzar els seus hàbits de consum responsable en la línia que segueix el centre en l'educació dels seus fills i filles.				
Les famílies modifiquen actituds estimulades per les seves filles i fills.				
L'AMPA considera necessari fomentar els valors del consum responsable.				
L'AMPA considera necessari coordinar les seves estratègies amb el claustre per assolir una major coherència.				
L'AMPA promou iniciatives de socialització (llibres, materials, recursos...) i lidera altres accions de reducció de consums, reciclatge i reutilització en el centre.				
Les famílies redueixen la despesa en material escolar i personal innecessari.				
L'AMPA valora els resultats de les accions impulsades i, si cal, és capaç de modificar estratègies.				

AUTOAVALUACIÓ DE LA COMUNITAT EDUCATIVA

Sabers, actituds, valors, estratègies i comportaments	Totalment	Força	Una mica	Gens
El centre disposa dels coneixements necessaris per portar a terme un treball sobre consum responsable.				
L'ajuntament té la disposició i la capacitat per avançar en el tema.				
El centre dóna accés a la participació de l'alumnat en la quantificació del consum del centre i en l'aplicació d'estratègies de millora.				
La institució mostra autèntica predisposició a repartir els recursos de manera equitativa.				
La comunitat educativa considera un valor participar en xarxa en aquelles iniciatives ciutadanes i/o entre centres educatius que fomenten el consum responsable.				
El centre disposa de materials escrits, audiovisuals i informàtics adequats sobre el tema.				
Els docents, famílies i ajuntament donen exemple a l'alumnat en consum responsable.				
Aquest tema està inclòs en el PEC i concretat en les programacions d'aula.				
Els agents educatius planifiquen, apliquen i avaluen el tema del consum responsable.				
L'alumnat intervé en la difusió de materials de sensibilització sobre el tema				
Al centre s'aconsegueix una distribució prou equitativa de recursos materials i personals.				
Els diferents agents educatius participen en aquelles iniciatives institucionals i ciutadanes que promouen el consum responsable i el comerç just.				